

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

จากสถานการณ์วิกฤตทางการเมืองในประเทศไทยที่เริ่มต้นในช่วงปี พ.ศ.2548 จนถึงปัจจุบัน เกิดกระแสความขัดแย้งในสังคมเพิ่มสูงขึ้น และยกระดับมาเป็นการใช้ความรุนแรงในการชุมนุมทางการเมืองอันเนื่องมาจากสาเหตุความขัดแย้งทางความคิดและจุดยืนทางการเมืองที่มีความแตกต่างกัน และจากประเด็นที่สื่อฟรีทีวีในสื่อกระแสหลักไม่กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล หรือการไม่แสดงจุดยืนทางการเมืองอย่างชัดเจน การเพิกเฉยต่อการรายงานข่าวเหตุการณ์การชุมนุมของภาคประชาชนในการต่อต้านรัฐบาล รวมไปถึงการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจรัฐในการครอบงำสื่อเพื่อใช้สำหรับการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเฉพาะแง่มุมของฝ่ายตนเองหรือเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม จึงทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและแสวงหาช่องทางใหม่ๆ ในการรับข่าวสารเพื่อให้ตอบสนองความต้องการข่าวสารในรูปแบบเฉพาะของตนเอง จึงทำให้ยุคนี้สื่อทางเลือกอย่าง ทีวีดาวเทียมและเคเบิลทีวี กลายเป็นเครื่องมือหรือกระบอกเสียงทางการเมืองที่ใช้กำหนดความเคลื่อนไหวของมวลชนทางการเมืองและมุ่งหวังให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง¹

ในบริบทของสังคมไทยนั้น เมื่อพิจารณาในแง่โครงสร้างของความเป็นเจ้าของสื่อจะพบว่า มีอำนาจ 2 ส่วนที่บังคับและกำหนดเนื้อหาในสื่อ ได้แก่ อำนาจทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสื่อฟรีทีวีในสื่อกระแสหลักนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า โครงสร้างความเป็นเจ้าของยังเป็นของรัฐหรือของราชการ ซึ่งโครงสร้างความเป็นเจ้าของในลักษณะนี้ แม้จะมีการให้สัมปทานแก่เอกชน แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีแทรกแซงจากทางรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการทำงานข่าว ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น นโยบายของสถานีที่ค่อนข้างเข้มงวดในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐ มีการขอร้องให้ช่วยงดออกข่าวที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงหรือก่อความเสียหายให้แก่รัฐ รวมไปถึงการเซ็นเซอร์ตัวเองในการปฏิบัติงานของนักวิชาชีพสื่อ²

¹ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. (2555). รายงานการประเมินผลกระทบก่อนการบังคับใช้แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์, หน้า.4-5

² รุ่งณี โกมลบุตร และคณะ. (2548) ปัดหู ปัดตา ปัดปาก, หน้า 158-187

สำหรับในแง่ของอำนาจทางเศรษฐกิจ สื่อมวลชนอย่างฟรีทีวี จัดเป็นลูกผสมระหว่างการเป็นสถาบันเพื่อให้บริการสาธารณะและความเป็นองค์กรทางธุรกิจ แต่ในปัจจุบันที่สังคมอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทำให้การแข่งขันทางธุรกิจเพิ่มสูงขึ้น สื่อฟรีทีวีจึงต้องพึ่งรายได้จากการขายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ จากกลุ่มนายทุนนักธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ทำให้สื่อฟรีทีวีและสื่อกระแสหลักอื่นๆ ต้องทำงานภายใต้ ครอบงำของระบบทุนนิยม โดยจะคัดสรรเรื่องที่เป็นประเด็นข่าวในกระแสหลัก เพื่อประโยชน์ในการขายประเด็นข่าวนั้นๆ ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากอำนาจทางเศรษฐกิจที่กำหนดเนื้อหาในสื่อ ด้วยปัจจัยอำนาจ 2 ส่วนนี้ส่งผลให้คนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยในสังคม ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตนได้ในพื้นที่สาธารณะหรือปรากฏเป็นข่าวในพื้นที่สื่อกระแสหลัก ด้วยความที่สื่อกระแสหลักนั้น ไม่สามารถเป็นเวทีสาธารณะให้แก่ประชาชนสำหรับการแสดงความคิดเห็น ซ้ำยังทำหน้าที่ปกป้องสถานะของผู้ที่มีอำนาจในการใช้สื่อ เช่น รัฐบาลและกลุ่มนายทุน จึงเกิดปรากฏการณ์การผลิตสื่อทางเลือก (Alternative Media) ขึ้นมาโดยคนกลุ่มต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่สื่อกระแสหลัก เพื่อใช้ในการสื่อสารภายในกลุ่มของตนเองและเป็นเวทีเสรีในการแสดงความคิดเห็น³

โดยปัจจุบันนี้ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลให้เกิดการวิวัฒนาการของสื่อทางเลือกด้วยช่องทางใหม่ๆ มากกว่าการจำกัดอยู่บนสื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบกับรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ได้สนับสนุนให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติและเพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงทำให้เคเบิลทีวีและทีวีดาวเทียมกลายมาเป็นช่องทางใหม่ของสื่อทางเลือก ซึ่งได้มีโอกาสจัดตั้งสถานีของตนเองขึ้นเพื่อทดแทนการถูกจำกัดในการเข้าถึงสื่อฟรีทีวี เนื่องจากคุณสมบัติของสื่อโทรทัศน์นั้นสามารถแสดงทั้งภาพและเสียงสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ทันทั่วถึง จึงทำให้สื่อเคเบิลทีวีและทีวีดาวเทียมมีความน่าสนใจและเข้าถึงผู้รับสารได้มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์และจากความต้องการข้อมูลข่าวสารของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ซึ่งเป็นสื่อโทรทัศน์ทางเลือกในรูปแบบช่องทางของ ทีวีดาวเทียมและเคเบิลทีวี เข้ามามีบทบาทต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน เนื่องจากคุณสมบัติเฉพาะตัวของ สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ที่ปราศจากข้อจำกัดด้านเวลาในการนำเสนอข่าว ความมีอิสระในการนำเสนอข่าวและความยืดหยุ่นในการจัดผังรายการ ทำให้ประชาชนสามารถเปิดรับข่าวสารผ่านรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ได้ตลอดเวลา⁴

³ อนุช อภาภิรม. (2545). การสื่อสาร ความพยายามแสวงหาสื่อเพื่อสาธารณะในยุคโลกไร้พรมแดน : มุลินธิศุณย์สื่อเพื่อการพัฒนา

⁴ “เปิดศึกชิง "คนดู" ขาใหญ่ทุ่มทุนสร้างสถานีข่าว” หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, ฉบับวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2553

ซึ่งจากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เริ่มต้นในปลายปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน นั้น เป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้ สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ได้แจ้งเกิดในวงการธุรกิจสื่อในประเทศไทยได้สำเร็จ โดยจุดเริ่มต้นของของสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง เริ่มจากการก่อตั้งสถานีข่าวโทรทัศน์ เนชั่น แชนแนล ซึ่งเป็นสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงแห่งแรกของประเทศไทยโดยออกอากาศเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2543 ก่อตั้งโดยนายสุทธิชัย หยุ่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ในเชิงข่าวสารและสาระความรู้ผ่านสถานีข่าวตลอด 24 ชั่วโมง แต่จุดเปลี่ยนของสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ที่เริ่มมีบทบาทต่อสังคมไทยเกิดขึ้นเมื่อนายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ดำเนินรายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ซึ่งเป็นรายการวิเคราะห์ประเด็นข่าวรอบสัปดาห์ โดยเดิมที่ออกอากาศทางฟรีทีวีในสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ (ช่อง 9 อ.ส.ม.ท.) ในปี พ.ศ. 2546 จนต่อมาเมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2548 รายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ได้ถูกระงับจากทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ เนื่องจาก นายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ดำเนินรายการได้พาดพิงกล่าวหานายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในประเด็นของความไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ออกอากาศทางรายการโทรทัศน์ ส่งผลให้รายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ถูกถอดออกจากผังรายการอย่างกะทันหัน

ต่อมา บริษัท ไทยเคย์ ดีออคอม จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ โดยมีนายสนธิ ลิ้มทองกุล เป็นเจ้าของและผู้ก่อตั้ง ภายหลังจากที่รายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ถูกระงับการออกอากาศจากสื่อฟรีทีวีกระแสหลัก จึงได้เปลี่ยนชื่อรายการเป็น “เมืองไทยรายสัปดาห์ สัญจร” โดยจัดทำรายการนอกสถานที่ และถ่ายทอดสดผ่านช่องทางเลือก สถานีข่าวโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV NEWS1 ซึ่งเป็นสถานีข่าวโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมของบริษัท ไทยเคย์ ดีออคอม จำกัด โดยเนื้อหาของรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ จะเป็นการกล่าวถึงการคอร์รัปชันและพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อองค์พระมหากษัตริย์ ของนายกรัฐมนตรีทักษิณ จึงทำให้รายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร” ได้รับความนิยมนอกจากฝ่ายต่อต้านนายกรัฐมนตรีทักษิณ เป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรก ภายใต้วุฒิสภาในการขับไล่ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายสนธิ ลิ้มทองกุล จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นหนึ่งในแกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการเคลื่อนไหวกลุ่มมวลชน เนื่องจาก นายสนธิ ลิ้มทองกุล เป็น เจ้าของสื่อหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ และสถานีข่าวโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV NEWS1 ซึ่งใช้ในการถ่ายทอดข่าวสารความเคลื่อนไหวในการนัดหมายการประชุมประท้วงขับไล่รัฐบาลนายกรัฐมนตรีทักษิณ

⁵ชีพธรรม คำวิเศษณ์. (2555) ในสนามข่าวเรคือตัวจริง, หน้า 9

จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาลพรรคไทยรักไทย จึงทำให้นายกรัฐมนตรีทักษิณ ต้องออกจากตำแหน่งในที่สุด จึงนับได้ว่าเป็นชัยชนะของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และ สถานีข่าวโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV NEWS1 ที่ได้ปลุกกระแสต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ได้สำเร็จด้วยสื่อทางเลือกอย่างทีวีดาวเทียม โดยปราศจากการรายงานข่าวสนับสนุนจากสื่อฟรีทีวีกระแสหลัก⁶

ต่อมาได้เกิดขบวนการต่อต้าน คมช. ของกลุ่มผู้ต่อต้านการทำรัฐประหาร โดยมีการใช้สื่อทีวีดาวเทียมเช่นเดียวกันกับในกรณีของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่มี สถานี ASTV NEWS 1 เป็นช่องทางในการสื่อสารกับผู้ชุมนุม โดยในการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลสุรยุทธ์ และรัฐบาลอภิสิทธิ์ ได้เกิด "ปรากฏการณ์จอแดง" เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงและกำหนดแนวทางการต่อสู้ให้กับผู้ชุมนุมกลุ่มคนเสื้อแดง โดยเริ่มต้นจาก สถานี ดี-สเตรชั่น ที่มีบทบาทในการระดมผู้ชุมนุมประท้วงและรายงานข่าวสารของกลุ่มคนเสื้อแดง เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลอภิสิทธิ์ลาออก ในเหตุการณ์ เมษายน ปี พ.ศ. 2552 และ สถานี พีเพิลเซนแนล ในเหตุการณ์ พฤษภาเลือดที่มีการสลายการชุมนุมที่แยกราชประสงค์ ในปี พ.ศ. 2553 แต่ถูกศูนย์อำนวยการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน (ศอฉ.) สั่งปิดด้วยข้อหาปลุกระดมล้มล้างรัฐบาล เพราะไปถ่ายทอดสดการชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดง ที่ถูกระบุว่าผิดกฎหมายและผิด พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ดังนั้น การเป็นผู้เผยแพร่หรือเป็นตัวการร่วมจึงเป็นเหตุให้สถานี พีเพิลเซนแนลถูกปิดในที่สุด

จนกระทั่งรัฐบาลนายกรัฐมนตรีกษัตริย์ ประกาศยุบสภาและประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 จึงได้มีการเปิดตัวสถานีข่าวโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่องใหม่ ในนาม “สถานีเอเชีย อัพเดท” โดยเริ่มออกอากาศครั้งแรก ในวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งรูปแบบรายการทางสถานี เอเชียอัพเดท ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยออกอากาศผ่านทางสถานี พีเพิล เซนแนล ซึ่งถูกปิดไปแล้ว โดยเนื้อหาและรูปแบบรายการไม่ใช่การปลุกระดมหรือยั่วเย้าเหมือนเคย แต่กลับเน้นการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอภิสิทธิ์อย่างเข้มข้น และการสื่อสารไปยังประชาชนฐานเสียงของพรรคเพื่อไทย รวมทั้งเผยแพร่นโยบายหาเสียงของพรรคเพื่อไทยเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการสู้ศึกเลือกตั้งครั้งใหม่ที่จะมีขึ้นในเดือนกรกฎาคม

⁶สนธิ ลิ้มทองกุล. (2548). *เมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร เล่ม1 ชุดถวายคืนพระราช*

ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2554 ผลปรากฏว่าพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนพรรคประชาธิปัตย์อดีตรัฐบาลกลายเป็นพรรคฝ่ายค้าน โดยพรรคประชาธิปัตย์ยอมรับว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พรรคเพื่อไทยคว้าชัยชนะเหนือพรรคประชาธิปัตย์นั้น เป็นเพราะการหาเสียงผ่านสถานีข่าวโทรทัศน์ดาวเทียมที่สนับสนุนพรรคเพื่อไทย โดยสถานี เอเชียอัพเดท และสถานีข่าว วอยซ์ทีวี ที่ยังสัญญาณทั้งภาพและเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยผ่านดาวเทียมตรงไปยังเป้าหมายสำคัญ อันได้แก่พื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมถึงกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำให้ผู้ชมทั้งสองสถานีซึมซับแนวนโยบาย "พรรคเพื่อไทย" มากกว่าพรรคการเมืองอื่นๆจึงเป็นผลให้พรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้ง

ต่อมาในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2554 สถานีข่าวโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม บลูสกาย แซนแนล ได้เริ่มออกอากาศ โดยรายการที่นำเสนอทางสถานี บลูสกาย แซนแนล ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากเนื่องจากมีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เข้าไปเกี่ยวข้องและเป็นผู้ดำเนินรายการเอง จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่า สถานี บลูสกาย แซนแนล มีส่วนเกี่ยวข้องกับพรรคประชาธิปัตย์ โดยรายการที่สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เป็นผู้ดำเนินรายการได้แก่ รายการ “ฟ้าวันใหม่” ดำเนินรายการโดย นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โดยรายการที่เป็นประเด็นมากที่สุดคือ รายการ “สายล่อฟ้า” ซึ่งดำเนินรายการโดย นายเทพไท นายชวนนท์ และ นายศิริโชค ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ โดยรูปแบบรายการเป็นลักษณะวิพากษ์ วิจารณ์การเมือง โดยเน้นวิพากษ์ วิจารณ์รัฐบาลยิ่งลักษณ์เป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะการนำประเด็น นายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งมีภารกิจ “ว.5” ที่โรงแรมโพรซีชั่นส์มาวิพากษ์วิจารณ์อย่างเมามัน และส่อไปในทางลามกอนาจาร ในรายการ “สายล่อฟ้า” สร้างแรงกระเพื่อมทั้งบวกและลบต่อภาพลักษณ์ของสถานีบลูสกายแซนแนล

จึงนับได้ว่าการเกิดขึ้นของสถานี บลูสกาย แซนแนล นั้นมีจุดประสงค์เพื่อเป็นกระบอกเสียงให้กับพรรคประชาธิปัตย์ในการตอบโต้ฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง และยังเป็นช่องทางในการสื่อสารไปยังฐานเสียงและผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์อีกด้วย⁷

⁷“เกาะติด “สื่อดาวเทียม” เอเชียอัพเดท-บลูสกาย-เอเชียอัพเดท สึกชิงมวลชนกลางอากาศ”

<http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1331216571&grpId=&catid=02&subcatid=0202> 8 มีนาคม 2555.

ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองนี้เองส่งผลให้เกิดการขยายตัวของสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ไปพร้อมๆกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกและจำนวนผู้ติดตั้งจานดาวเทียมและเคเบิลทีวีที่เพิ่มสูงขึ้น จากข้อมูลของบริษัท AGB Nielsen ในปี พ.ศ.2555 เปิดเผยอัตราการเข้าถึงสื่อทางเลือกประเภททีวีดาวเทียมและเคเบิลทีวี (รวมทรูวิชั่นส์) ของประชาชน ณ เดือน ส.ค. 2555 อยู่ที่ 64% แบ่งเป็น ทีวีดาวเทียม 45% เคเบิลทีวี 11% และ ทรูวิชั่นส์ 8% เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อนอยู่ที่ 50% แบ่งเป็น ทีวีดาวเทียม 31% เคเบิลทีวี 11% และ ทรูวิชั่นส์ 8% โดย สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ชมตัดสินใจติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียม เพราะสามารถติดตามประเด็นข่าวได้ตลอดทั้งวัน ในขณะที่ฟรีทีวีจะมีให้ชมเป็นบางช่วงเวลาเท่านั้นเนื่องจากติดข้อจำกัดด้านผังรายการ⁸ และด้วยความที่สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงนั้นเป็นสื่อทางเลือกใหม่ในยุคนี้ ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะตัวของการเป็นสื่อทางเลือกที่แตกต่างไปจากสื่อกระแสหลักประเภทฟรีทีวี โดยสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงนั้นสามารถที่จะนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่ผู้ชมไม่อาจจะสามารถรับชมได้จากสื่อกระแสหลักประเภทฟรีทีวี โดยเฉพาะข่าวสารที่มีเนื้อหาในด้านลบของรัฐบาล อีกทั้งจุดแข็งด้านเวลาในการออกอากาศของสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ทำให้การนำเสนอข่าวนั้นสามารถที่จะเจาะลึกประเด็นข่าวเพื่อการรายงานข่าวที่มีความสมบูรณ์ของเรื่องราว ได้มากกว่าสื่อกระแสหลักประเภทฟรีทีวีซึ่งมักจะรายงานข่าวแบบผิวเผิน โดยรายงานเพียงแต่สิ่งที่เกิดขึ้นเท่านั้นแต่ไม่มีการอธิบายถึงความเป็นมาในเรื่องราวของข่าว ซึ่งทำให้ผู้ชมรับรู้ข่าวสารในแง่มุมที่ไม่ครบถ้วนและขาดความเข้าใจในเรื่องราวของข่าว

และด้วยคุณลักษณะเฉพาะตัวของการเป็นสื่อทางเลือก ที่สามารถเจาะจงกลุ่มผู้ชมกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะกลุ่มได้อย่างชัดเจน ทำให้สถานีจำนวนหนึ่งมีนโยบายของสถานีที่ชัดเจนในการเลือกข้างชั่วคราวเมือง โดยจะเน้นเจาะกลุ่มผู้ชมที่สนับสนุนหรือนิยมชมชอบกลุ่มการเมืองชั่วคราวหนึ่ง จนเกิดภาพของการแบ่งข้างทางการเมืองอย่างชัดเจนมากขึ้น เพราะผู้ชมที่ชื่นชอบการเมืองกลุ่มใดก็จะติดตามรายการข่าวหรือสถานีข่าวที่ให้การสนับสนุนชั่วคราวเมืองที่ตนเองชื่นชอบมากเป็นพิเศษ แต่นั่นก็ถือเป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่ตนเองให้ความสนใจ ซึ่งแตกต่างจากสื่อกระแสหลักประเภทฟรีทีวีที่ไม่สามารถแสดงจุดยืนทาง

⁸ Analyst Note : Media Sector : บริษัทหลักทรัพย์ เกียรตินาคิน จำกัด ฉบับวันที่

การเมืองได้อย่างชัดเจน ทำให้การรายงานข่าวไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้สื่อกระแสหลักประเภทฟรีทีวีไม่สามารถตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวสารของผู้ชมกลุ่มนี้ได้ ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นเหตุให้สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงกลายเป็นสื่อทางเลือกของผู้ชมที่มีความต้องการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับความสนใจเฉพาะด้านของตนเองและมีรูปแบบการนำเสนอข่าวที่แตกต่างไปจากสื่อโทรทัศน์ในกระแสหลัก⁹

ดังนั้น จากปรากฏการณ์ การขยายตัวของสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ในประเทศไทย อันเนื่อง มาจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ที่เริ่มต้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2548 จนมาถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ประชาชนมีความตื่นตัวต่อความต้องการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวของสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงไปพร้อมๆกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ที่สามารถเข้าถึงช่องทางสื่อทางเลือกประเภททีวีดาวเทียมและเคเบิลทีวี ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาวิจัยในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง และความคาดหวังของผู้ชมรายการข่าวในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” จะช่วยอธิบายถึงลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมรายการข่าวในเขตกรุงเทพมหานคร และทราบถึงพฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงของผู้ชมรายการข่าวในเขตกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงการทราบความคาดหวังของผู้ชมรายการข่าวในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” เพื่อนำผลการสำรวจที่ได้ใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง เพื่อประโยชน์ในการนำไปพัฒนาและปรับปรุงรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ให้มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเปิดรับของผู้ชมและสามารถตอบสนองความคาดหวังของผู้ชมที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ได้ตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น โดยจากที่มาและความสำคัญของปัญหานี้ผู้วิจัยมีประเด็นปัญหามาวิจัย ดังต่อไปนี้

⁹ฝ่ายสิทธิเสรีภาพและปฏิรูปสื่อ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2556). รายงานสถานการณ์สื่อปี 2555 ปีแห่งการแบ่งขั้ว : จริยธรรมที่ไม่เท่ากัน

1.1 ปัญหาวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร
2. พฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร
3. ความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร
4. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับและความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” หรือไม่ อย่างไร
5. ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง กับ ความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง เป็นอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรศาสตร์ กับ พฤติกรรมการเปิดรับและความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง”
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง กับ ความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง”

1.3 สมมุติฐานในการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงแตกต่างกัน
2. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกันจะมีความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” แตกต่างกัน
3. พฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ของผู้ชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงในเขตกรุงเทพมหานคร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เลือกศึกษาเฉพาะประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่เปิดรับรายการข่าวจากสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” เพราะเป็นเมืองหลวงและเป็นศูนย์กลางของการสื่อสารของประเทศ มีประชาชนที่มีความหลากหลาย การวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการศึกษาตัวอย่าง จำนวน 400 คน เลือกเฉพาะตัวอย่างที่เปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงอย่างน้อย 1 สถานี ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ระหว่างเดือน มีนาคม – เมษายน 2556

การวิจัยมุ่งศึกษา พฤติกรรมการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง และความคาดหวังของผู้ชมรายการข่าวในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” โดยในการศึกษานี้เลือกเฉพาะผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานครที่เปิดรับชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงอย่างน้อย 1 สถานีเท่านั้น โดยสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตจำนวน 7 สถานีได้แก่ สถานีเนชั่นแซนแนล สถานีเอสทีวีนิวส์ วัน สถานีทีเอ็นเอ็น24 สถานีวอยซ์ทีวี สถานีสปริงนิวส์ สถานีเอเชียอัปเดตและสถานีบลูสกายแซนแนลเท่านั้น

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมกรเปิดรับ หมายถึง การเปิดรับสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง การเปิดรับรูปแบบรายการข่าว การเปิดรับประเภทข่าว ระยะเวลาในการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ช่วงเวลาที่เปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ช่องทางในการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ลักษณะในการเปิดรับชมรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง และ เหตุผลในการเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง

ความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” หมายถึง การที่ผู้ชมคาดคิดว่า เขาจะได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากสื่อและความชื่นชอบส่วนตัวในแต่ละบุคคลนั้นมีต่อประโยชน์ที่คาดเอาไว้ว่าจะเกิดขึ้นหรือต้องการให้เกิดขึ้นกับสื่อ ซึ่งสะท้อนออกมาในลักษณะของระดับความคาดหวัง โดยในการวิจัยครั้งนี้แบ่งความคาดหวังออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

ความคาดหวังด้านบทบาทสื่อทางเลือก

ความคาดหวังด้านบทบาทพื้นที่สาธารณะ

ความคาดหวังด้านการนำเสนอ

ความคาดหวังด้านเทคโนโลยีในการแพร่ภาพและเสียง

ความคาดหวังด้านหน้าที่ของสื่อต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความคาดหวังด้านบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

สื่อกระแสหลัก หมายถึง สื่อมวลชนที่มีเป้าหมายทางธุรกิจโดยเน้นผลกำไร มีลักษณะเป็นองค์กรเชิงพาณิชย์ โดยในงานวิจัยนี้เน้นกล่าวถึง สื่อโทรทัศน์ในกระแสหลักเป็นการเฉพาะ ซึ่งได้แก่ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ (ช่อง 9) และ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (ช่อง NBT)

สื่อทางเลือก หมายถึง สื่อที่มีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งขึ้นไม่ใช่เพื่อการแสวงผลกำไร แต่มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน มีความเป็นอิสระและปราศจากการถูกควบคุมจากภาครัฐ เน้นการนำเสนอข่าวสารที่ไม่ปรากฏบนสื่อกระแสหลักหรือนำเสนอในมุมมองที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก โดยมีแนวความคิดที่เสนอมาจากจุดยืนทางความคิดหรือจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกัน โดยในงานวิจัยนี้ได้ระบุสื่อทางเลือกที่ศึกษาคือ สื่อโทรทัศน์

ทางเลือกในรูปแบบของสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการศึกษา จำนวน 7 สถานี ได้แก่ สถานีเนชั่นแนล สถานีเอเอสทีทีวีนิวส์วัน สถานีทีเอ็นเอ็น 24 สถานี วอยซ์ทีวี สถานีสปริงนิวส์ สถานีเอเชียอัปเดตและสถานีบลูสกายแซนแนล

ผู้ชมรายการข่าว หมายถึง ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครที่เปิดรับชมรายการข่าว ทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง อย่างน้อยจำนวน 1 สถานี

รายการข่าว หมายถึง รายการที่รายงานหรืออธิบายเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจริง และน่าสนใจ มีผลกระทบต่อสาธารณชน โดยในงานวิจัยนี้จะเลือกเฉพาะรายการข่าวที่ ออกอากาศทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง จำนวน 7 สถานีตามที่ได้กำหนดไว้ในนิยามศัพท์ “สื่อทางเลือก” โดยแบ่งรายการข่าวตามรูปแบบรายการ ดังนี้

รายการข่าวแบบอ่านข่าว หมายถึง รายการข่าวที่ใช้ผู้ประกาศข่าวทำหน้าที่อ่านหรือ รายงานข่าวให้ผู้ชมได้รับทราบ โดยไม่มีการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกส่วนตัวของผู้ประกาศ ข่าวในการอ่านหรือรายงานข่าว โดยรายการข่าวแบบอ่านข่าว ได้แก่ รายการเก็บตกจากเนชั่น รายการรอบวันทันเหตุการณ์ รายการข่าวชั่วโมงข่าว TNN รายการ Voice News รายการข่าวจริงสปริง นิวส์ รายการเพื่อนคนไทยเพื่อประชาชน และ รายการข่าว DNN

รายการข่าวแบบเล่าข่าว หมายถึง รายการข่าวที่ใช้ผู้ดำเนินรายการในการนำเสนอข่าว ด้วยวิธีการเล่าข่าว พร้อมกับการสอดแทรกความคิดเห็นและความรู้สึกส่วนตัวของผู้ดำเนินรายการ เพิ่มไปในการนำเสนอข่าว และมีการใช้ภาษาในการนำเสนอด้วยความเป็นกันเองกับผู้ชม โดย รายการข่าวแบบเล่าข่าว ได้แก่ รายการข่าวข้นคนเนชั่น รายการคนเคาะข่าว รายการทันข่าวทันโลก รายการ The Chat Room รายการก๊วนข่าวสปริงนิวส์ รายการประชาชนข่าว รายการข่าวเช้า 100 % รายการข่าวฟ้าวันใหม่ รายการฟ้าทะเลลายใจ รายการร้อยข่าว และรายการเสียงชนบทไทย

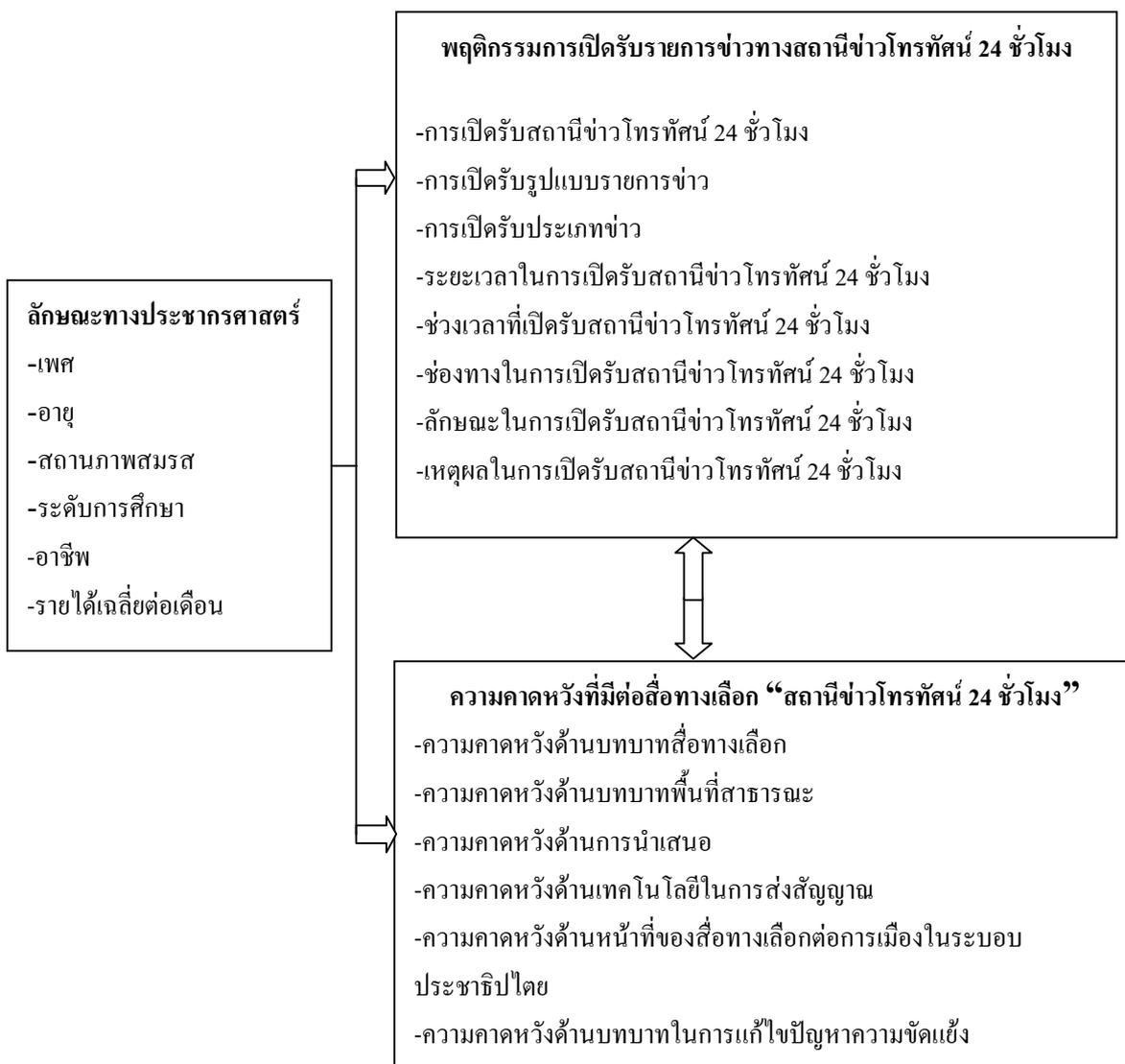
รายการข่าวแบบวิเคราะห์ข่าว หมายถึง รายการที่อธิบายถึงภูมิหลังของเหตุการณ์ที่เป็น ข่าว พร้อมกับวิเคราะห์ถึงเงื่อนงำอันซับซ้อนและสาเหตุซึ่งทำให้ปัญหาต่าง ๆ เกิดการขยายตัว โดย อธิบายแจ่มแจ้งอย่างละเอียดถี่ถ้วนพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นของตนเองหรือมีการอ้างอิงจาก ผู้เชี่ยวชาญในการทำนายเหตุการณ์หรือพิจารณาถึงความเป็นไปได้ว่าเหตุการณ์นั้นจะคลี่คลายหรือ ผันแปรไปทางใด พร้อมกับจูงใจให้ผู้ชมโน้มน้าวไปทางใดทางหนึ่ง โดยรายการข่าวแบบวิเคราะห์ ข่าว ได้แก่ รายการ คมชัดลึก รายการยามเฝ้าแผ่นดิน รายการรู้ทันประเทศไทย รายการคนหลัง ข่าว รายการ Diva Café รายการ Daily Dose รายการคิดเล่นเห็นต่าง รายการปอกเปลือกข่าว

รายการที่เน้นความจริง รายการตรงไปตรงมา รายการเพื่อคนไทยเพื่อประชาชน รายการอนพิษ และ รายการสายล่อฟ้า

รายการข่าวแบบสารคดีข่าวเชิงลึก หมายถึง รายการที่นำเสนอ การรายงานข่าวแบบ สืบสวน มีการให้รายละเอียดข้อมูลเชิงลึกของเหตุการณ์สำคัญและเหตุการณ์ที่เป็นข่าว เช่น ปัญหา ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยรายการข่าวรูปแบบนี้จะให้การศึกษาและเรื่องราวข้อเท็จจริง แก่ผู้ชม ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมด้วยการเรียบเรียงภาพและเสียงให้ออกมามีความ น่าสนใจและสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถทำให้ผู้ชมได้รับสาระความรู้ เกิดความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ร่วม ตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดไว้ในสารคดี โดยรายการข่าวแบบสารคดีเชิงลึก ได้แก่ รายการ เมืองหลังคนข่าว รายการดีท้ายข่าว รายการ Cozy Living รายการสายตรวจชั้นเดอร์ รายการ i-Spring รายการใต้ฟ้าเดียวกัน และ รายการคนไทยอยู่ดีมีสุข

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมกรเปิดรับรายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง
2. ทำให้ทราบความคาดหวังที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ของผู้ชม รายการข่าวทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง
3. นำผลการสำรวจที่ได้เป็นข้อมูลสำหรับ ผู้บริหารสื่อ ในการปรับปรุง หรือ ผลิตรายการข่าว ทางสถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง ให้มีคุณภาพ สามารถตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวสาร และความคาดหวังของผู้ชมที่มีต่อสื่อทางเลือก “สถานีข่าวโทรทัศน์ 24 ชั่วโมง” ได้อย่างเหมาะสม มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย